

Učiteljski tovariš

Štanosko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveča«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Franklinska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letna 60 Din. za tiskarstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 3113

Učiteljsko vprašanje

V dobi splošne krize ter najrazličnejših »vprašanj« je prišel tudi za nas trenutek, da postavimo na dnevni red svoje »učiteljsko vprašanje«.

S tem ni rečeno, da se je porodilo šele sedaj, trdimo, pa lahko, da ni nastopilo v tako pereči obliki kakor se pojavlja zadnja leta še nikdar, odkar smo zdrknili Slovenci kot Pilat v »vero« v splošno šolsko obveznost. Ni dvoma, da je sedanja kritična doba tudi to vprašanje prav tako zaostrela kakor vsa ostala.

Sicer so reševali učiteljsko vprašanje vedno brez nas in mimo nas, zadnja leta se pa rešuje tudi proti nam. Res je sicer, — in zapisano bodi to tudi nam v tolažbo — da se prilično takor obravnavajo tudi skoro vsi veliki problemi tega prehodnega kaotičnega časa, a to nas ne sme ovirati, da bi si ne predložili vse težine svoje vsiljene nam mladosti.

Če dobro premislimo, si bomo morali vse-kakor priznati, da pada velik del krivde na nas same, toda trditev, da bi si bili sami zavestno napravili tako permanentno varušto, bi bila vendarle absurdna.

V dobi pred veliko evropsko konflagracijo so se ločili pripadniki vodilnih političnih strank po svetovnonazornih razlikah, ki so obhajale tudi do podrobnosti izdelane prosvetne programe. Boj za šolo in njen duhovni ustroj se je bil z nezmanjšano srčnostjo vse čase človeške zgodovine. Razumljivo je, da učiteljstvo ni moglo in ne sme stati brezbrizno ob strani tega kulturnega boja, če si ni samo hotelo dati spričevala najetega rokodelca. Vzgojno poslanstvo nujno predpostavlja pravno in duhovno osebnost, ki se v tako intimnem poklicu ne da odstraniti kakor nadležna krinka.

Motreč učiteljski položaj s tega vidika se nam kažejo tragični zapletitaji v učiteljskem sponovanju in nehanju kot neizogibni. Prava dejanska analiza te učiteljske »kulturno-bojne« periode bi pa prinesla na svetlo pomilovanja vredna dejstva. Vsi naši kulturni raziskovalci so primorani ugotavljati z ogorčenjem, da je bilo za slovenskimi kulturno-bojnimi gesli bore malo vsebine, pač pa veliki osebni in strankarski interesi, ki so tako visokodoneča gesla nujno potrebovali.

Ni najmanjša naša krivda, da nismo kljub svoji bližini do ljudstva, samostojno in brezobzirno dvigali teh varljivih krink. In tako smo v dobri veri, da se borimo za najvišje ljudske dobrine trosili svoje sile za fantome in — kar je še huje — za koristi ljudskih izkoriščevalcev. Položaj se je pa danes temeljito izpremenil. Kar je bilo še mogoče v dobi relativnega gospodarskega blagostanja, — vse besedno žongljanje in kulturno mejdanstvo — sesulo se je sedaj v kup črepij. Papirnati gradovi leže strti in razcefrani pred našimi osuplimi očmi.

Naj nam ne bo žal! Zastirali so nam pogled na resničnost, ovrli so nam dohod do ljudstva in prave vzgoje.

V neposrednem stiku z narodom postaja učiteljsko vprašanje važen del kulture slovenskega ljudstva.

Jasen je danes naš pogled. Naše pravo delovno torišče potrebuje poglobitve in preusmeritve. Vsa zadnja leta so se menjavali politični režimi, menjavale vodilne osebnosti, menjavali kulturni programi, a našega šolstva vse to ni doseglo v nikakem pozitivnem pravcu. Vse se je izpremenilo, edina mirna točka v tej časovni dinamiki je naša šolstvo. Res je, da hodi teorija vedno za prakso, a pri nas sploh ne hodi.

Dočim razmišljajo po vsem svetu, kako bi primerno novemu času in njegovim potrebam preustrojili vse svoje kulturne ustanove, se pri nas ukvarjajo vsi politični režimi prvenstveno z osebnimi razračunavanji z očitnim namenom, vplivati na učiteljstvo radi utrjenja svojega političnega položaja med narodom. Noben stan se tako usodno ne ovira na vršenju njegovega poklicnega dela kakor učiteljski. V takem ozračju ne moremo vršiti svojega dela tako, kakor to zahteva korist naroda. Manjka nam potrebnega miru in duhovne zbranosti, manjka pa tudi potrebnega ugleda, brez katerega ni vzgojnega vplivanja.

Naše šolstvo ne napreduje; namesto navzgor se razvijamo navzdol, zaskrbljeni stojimo pred žalostnim dejstvom slovenskih kulturnih škarij.

S skrbjo se vprašujemo, kedaj in kako misli naša prosvetna politika dvigniti našo šolo s te mrtve točke. Če se že izdajajo težki milijoni našega vedno redkejšega denarja, ali ni že skrajni čas, da se predložijo javnosti točen obračun o dejanskem stanju našega šolstva. Slovenskemu učiteljstvu ne manjka dobre volje, sodelovati po svojih najboljših močeh pri takem poštenem obračunu. Mi nismo napoti smotnemu preustroju našega šolstva. Brez nas se ne more izvršiti, proti nam

še manj. Reforma šole je časovna nujnost, je edino jamstvo gospodarskega in kulturnega napredka našega naroda in njegove konkurenčne sposobnosti v vrsti ostalih kulturnih ljudstev. Iluzorna pa je domneva, da bi se slo-

venski narod mogel dvigniti na hrbitih ponižanega in demoraliziranega učiteljstva. Dvig narodne kulture je problem preosnove našega šolstva, a to predpostavlja ustrezajočo rešitev učiteljskega vprašanja.

L. G.

Stalnost na službenem mestu

Ali je učiteljska stalnost potreba šole, ali je to samo posebna beneficija za učiteljstvo?

Ako preraste očesno zenico mrena, se predmeti ne vidijo, ko nanjo padejo; v človeški zavesti obstaja praznina in se dogodki ne zapopadejo, ko nanjo naletijo; izgleda, kot da tudi v ljudskem življenju obstajajo brez-zračni prostori, ko odpovedo čuti ter pritiskajo nanje instinkti in nižji občutki. To so kaotične periode, v katerih se pomešajo pojmi, moralno z nemoralnim, resnično z lažnjivim, trajno s prehodnim, splošno s privatnim... Pojavljajo se afere, ni javnega kriterija, ni odgovornosti, ni zdravih in močnih vodilnih idej... Vsakdo se znajde kakor ve in zna, rešuje se kakor more in — ako more.

Težko je govoriti o nastavljeni tezi. V rednih razmerah ne bi bilo treba niti besede za dokaz nečesa, kar je samo ob sebi razumljivo, nečesa, kar je dokazalo življenje. Prišel je čas, da se mora vendarle o tem govoriti, še vedno v oni pusti nadi, da je morda le ostal kak moralni čut zdrav.

Učitelj mora biti narodu čim bližji. To bližino zahteva narava njegove službe. Vzgoja otrok — skupna briga doma in šole — se ne more zamisliti brez zveze staršev in učiteljstva, brez zveze učiteljstva ne samo s starši, nego z vsemi ljudmi iz tega kraja, ki bodisi posredno ali neposredno vplivajo na razvoj in vzgojo otroka. Medsebojno poznanje mora biti ne samo bližje, nego pristno in globoko.

Celo način učiteljevega življenja in življenja njegove ožje rodbine mora biti čim bližnji načinu narodovega življenja. Učitelj ne sme biti za starše (posebno na vasi) uradnik, bela vrana, in predstavljati ono razliko vasi in mesta, prostodušnosti in nadkriljevanj in izživati pri ljudeh občutek odtuženosti. Zato se zahteva od učitelja, da je zaradi uspeha pri delu čim bližji in pristopnejši narodu, da je najboljši primer, ki se ga stavlja za vzgled. Birokratiziranje šole in učitelja predstavlja oddaljenost narodne šole od naroda, a v nadaljni konsekvenci slab uspeh pri dvigavanju in vzgoji naraščaja, slab uspeh pri prosvetno kulturnem delu izven šole med narodom.

Dvigovanje kulturnega nivoja naše vasi, poglobljanje v kulturne, ekonomske, ekonomsko gospodarske, zdravstvene akcije in potrebe, angažiranje narodnih sil, narodnih moči za te vsrestranske potrebe in progres, izkoriščanje zdravih narodnih moči za sistematično in načrtno akcijo širokega obsega — posebno na deželi, kjer je narodni učitelj večkrat edini kulturni činitelj — se ne more zamisliti brez potrebnega miru, brez poglobljanja v razmere, brez študiranja in spoznavanja teh razmer. Ne samo to, potrebni sta tudi volja in ljubezen do dela, čas, prilagoditev in približanje ljudstvu.

Ako bi se vračali nazaj in primerjali kakšen je bil napredek šole in uspeh učiteljevega dela in v koliko je ta uspeh bil odvisen od učiteljske stalnosti na službenem mestu, tedaj bi pozitivno ugotovili, da je bil ta uspeh v periodi stalnosti naravnost epohalen.

Vedne spremembe so v splošnem nekoristne. One pomenjajo zastoj v delu tudi takrat, ko ne obstoja vprašanje neke akcije, ki raziskuje študij, voljo in čas. Tudi za navaden administrativni, ali katerikoli drugi posel je potreben gotov čas, da človek spozna njegovo vsebino. Koliko časa je potrebno še le učitelju, da spozna otroke v svoji šoli, brez česar si ne moremo zamisliti njegovega vzgojnega dela, in da spozna ljudi, razmere in potrebe kraja, brez česar si ne moremo predstavljati njegovega uspešnega izvenšolskega dela.

Zabloda je in nerazumevanje misije na rodne učitelja, ako se veruje in zagovarja, da šola nima najmanjše zube in zastoja zato, ker je premeščene učitelji, ker je na njegovo mesto dodeljen drugi. To je samo lajčen formalni izgovor, ki pa ne drži. S tem sta povzročeni dve škodi: v obeh krajih je delo prekinjeno. Ako se to večkrat dogaja in ponavlja, je oškodovano delo v obeh krajih. Vsaka premešitev škodi direktno osnovni šoli in narodu.

Ako bi potom ankete ugotavljali, kateri kraji imajo novo šolsko zgradbo, kulturne, socialne, nacionalne in druge ustanove, v katerih krajih se šole redno vzdržujejo, iz katerih krajev se mnogo otrok šola še nadalje po dovršeni osnovni šoli itd., bi nesumljivo ugotovili, da so to oni kraji, v katerih se je učiteljstvo dolgo zadržalo in se vezalo z vasio.

Taborenje še ni nikoli ustvarilo nekaj trajnega in pozitivnega. To pomenja življenje od danes do jutri. Vsakogar odtrga od pozi-

tnosti in ustvarjanja, deprimira, razvija v njem nagnjenje do beganja, površnega dela. Kjer ni stalnosti se ne ozira na razmere in se jemlje delo preveč lahko ter se ne spušča v globino njegovih problemov. Nasprotno temu, tam kjer se učitelj delj časa zadržuje ima čas in možnost, da svojo aktivnost vnese v koristno delo za šolo in kraj. Torej, kjerkoli so se učitelji čisto menjali sta trpela šola in narod; tam kjer so se učitelji zadrževali daljšo dobo, se je občutil napredek v šoli in izven nje.

Občutek stalnosti v kraju počiva na močni in pozitivni psihološki osnovi. Tako je pri vsakem delu; tako je redno v življenju. Ako namamete stanovanje začasno, pa če je še tako rušino, ga ne boste popravljali, čeprav bi začasno trpeli. Ko ste pa sigurni, da boste v njem ostali dalj časa, tedaj doprinesete tudi osebne žrtve, da si ustvarite večjo udobnost.

Občutek nestalnosti in nesigurnosti v službi ovira vsako akcijo, odlaga vsako resno podjetje. Kakor ne sme učitelj urediti svojih stvari, ker se nadeja premestitve vsak trenutek in v vsakem letnem času, prav tako se ne sme spuščati v delo, ki zahteva daljši čas in popoln načrt za izvedbo; a tako je vse delo narodnega učitelja. Učiteljevo delo je zasnovano na širokem polju, in je zato potreben čas in svoboda, da se duševna delavnost razvije do popolne pare in da da rezultate.

Ako je v rednih razmerah učiteljska stalnost v službenem kraju narodna potreba, tedaj je v nerednih in neurejenih razmerah prava nujnost. Narod pa pravi, da nujnost celo zakon menja.

Treba je upoštevati interese šole in naroda. Treba je oddvojiti splošne, trajne, lahko bi se reklo večne interese naroda od drobnih prehodnih računskih interesov posameznikov. To še posebej ako je očitno, da momentani interes in zahteva ruši monumentalno zgradbo naše narodne prosvete in vstvarja vprašanje bodočnosti narodnega naraščaja.

Šolska in prosvetna politika v Jugoslaviji

Iz poročila ministra prosvete g. Dobrivoja Stošovića

V proračunski debati v parlamentu je podal prosvetni minister g. Dobrivoj Stošović naslednje poročilo:

V trenutku zedinjenja je bilo na današnjem področju naše kraljevine 5610 narodnih šol s 650.000 učencev in 11.000 učiteljev. V začetku tekočega leta 1935-36 smo imeli 8490 narodnih šol z 2.374.000 učencev in 26.700 učiteljev, to se pravi, da je vsako šolsko leto povprečno prineslo po 170 novih šol, 43.000 učencev in 924 novih učiteljev.

IZDATKI ZA ŠOLSTVO

Po državnem, banovinskem in občinskem proračunu za leto 1935-36 je v načrtu za osnovni pouk skupen znesek 621.346.000 Din (503.500.000 + 13.216.000 + 104.630.000 Din), kar pomeni za vsakega učenca 450 Din in za vsako šolo povprečno 75.000 Din na leto. Če vzamemo to številko za podlago, pridemo do sklepa, da se je v času od zedinjenja do danes izdalo za narodne šole 7.814.000.000 Din.

Število gimnazij v letu 1918-19 je znašalo 120 z 42.700 učencev in 2.050 profesorjev. V letošnjem letu pa jih je 181 s 102.400 dijakih in 4800 profesorji. Število srednjih šol je naraslo za 61, število dijakov za 59.700, število profesorjev za 2750.

Pred zedinjenjem smo imeli na ozemlju naše države dve vseučilišči, eno v Beogradu, drugo v Zagrebu. Na vsakem je bilo troje fakultet. Sedaj imamo tri vseučilišča z 20 fakultetami z 885 profesorji in 14.611 dijakih. V proračunu za l. 1935-36 je za vseučilišča predviden izdatek v znesku 67.261.000. Za vsakega dijaka izda država 4600 Din letno. Od zedinjenja pa do današnjega dne smo za vseučilišča izdali 842,5 milijona Din.

Iz teh podatkov izhaja, da so se visoke in srednje šole razvijale z enakim, če ne hitrejšim tempom kakor osnovne šole. Njihove za-

VSEBINA:

Učiteljsko vprašanje.

Stalnost na službenem mestu.

Šolska in prosvetna politika v Jugoslaviji.

Trboveljski slavček.

LISTEK: † Lojzka Kožuhova. — Skrbi sodobne šole.

Splošne vesti. — Osebnosti zadeve. — Listi o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Učiteljski pravnik. — Naša štanoska organizacija. — Mladinska matica. — Šolski radio. — Štanoska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

„Ne prepevajate v krčmi... ne v društvu... tudi ne v svoji izbi... Ne zahajajte preveč v družbo...“

Ivan Cankar, Zbrani spisi, 9. zvezek, stran 55. (Martin Kačur).

„Učitelj ne bi smel biti mlad in tudi majhen ne!“

Ivan Cankar, Zbrani spisi, 9. zvezek, stran 56. (Martin Kačur).

Ostane samo način: da se avtoriteta zakona dvigne na višino moralnega razumevanja, da se z zakonom zaščitijo javni in trajni interesi. Naj bo zakon strog, ampak naj se spoštuje. Naj se učiteljska stalnost na službenem mestu zagotovi z zakonom. Na tej zahtevi, na tej potrebi šole in naroda se bodo prešli prijatelji učiteljstva, prijatelji prosvete in naroda. Saj je vsem jasno, da je učiteljska stalnost v službenem mestu prvi pogoj za trajno, smotno, neprekinjeno in uspešno prosvetno kulturno dviganje narodovega naraščaja. Sedaj je prilika in možnost, da se služi visokim ciljem narodne šole. Potom finančnega zakona se lahko naredi največja usluga narodni šoli in narodu. Sedaj je priložnost za korakanje po pravi poti.

hteve postajajo čedalje večje. Danes imamo veliko število narodnih šol v tesnih in nehygienskih prostorih, v najetih poslopjih brez najvažnejših sredstev. Redke so gimnazije z normalnim poukom. V večini primerov sta v isti učilnici dnevno po dva oddelka. Zaradi prevelikega števila učencev je pouk skrajšan. Podobno je stanje na mnogih fakultetah, kjer se dijaki bore za mesta.

NENORMALNI POTEK SREDNJEŠOLSKÉ IN VISOKOŠOLSKÉ IZOBRAZBE

Instituti so brez potrebnih sredstev in brez zadostnih dotacij. Po drugi strani pa postaja priliv učencev v srednje šole in na vseučilišča čedalje večji. Zato pa raste tudi število absolviranih srednješolcev in visokošolcev, ki ne morejo priti do kruha, kar povzroča hude posledice za njihovo duhovno, socialno in politično orientacijo. Mislim, da sem s temi kratkimi podatki očrtal dovolj jasno nenormalni potek sedanjega srednješolske in visokošolske izobrazbe. To vprašanje spada med najbolj važna vprašanja naše prosvetne politike, ki ga bo treba čimprej rešiti. Rešiti pa ga je mogoče po mojem mnenju na eden iz naslednjih dveh načinov:

Ali, da omejimo nesorazmerno velik priliv učencev v srednje šole in na vseučilišča, da ustavimo rapidno večanje obstoječih šolskih tipov in skušamo notranje delo v šolah izpopolniti,

ali pa moramo izvesti korenito reformo celokupnega našega šolstva s preorientacijo ne samo šolskih tipov, temveč tudi njihove porazdelitve v posameznih krajih.

Pri reševanju tega vprašanja namerava kraljevska vlada izbrati to drugo pot, pot ustvarjanja novih šolskih tipov ki bo pripravila našo mladino za take državljanske službe, ki jih sedaj izpopolnjujemo s tujci ali